

2024

Esther Roorda

[NAM-PARK GRIJPSKERK]

Dit eindverslag is gemaakt voor de IVN natuurgidsenopleiding Haren/Groningen 2023/2024

Inhoud

Inleiding:.....	4
Beschrijving gebied van het gehele gebied.....	5
Ontstaan NAM-park.....	5
De bodem.....	5
Waterpeil.....	6
Waterkwaliteit.....	6
Oevers, rietland en vochtige ruigte.....	6
Nat schraalland.....	7
Bossen.....	7
Fauna.....	7
Bomen die ik heb waargenomen.....	7
Dieren die ik heb waargenomen.....	8
Planten, struiken, grassen en bloemen die ik heb waargenomen.....	8
Bijzonderheden.....	9
Bijenkasten:.....	9
Vleermuiskasten:.....	9
Zwaluwenmuur:.....	9
Recreatie:.....	9
Geschiedenis van het gebied.....	11
Mijn gevoel bij De Nam door de seizoenen heen.....	13
Lente.....	13
Zomer.....	13
Herfst.....	13
Winter.....	14
Relaties tussen de voorkomende organismen en abiotische factoren.....	15
Esther de natuurgids.....	15
Dagboek.....	17
Een kleine greep uit mijn waarnemingen:.....	34
Dank- en nawoord:.....	36
Bijlage 1 Interview Tiemen Baar.....	37
Bijlage 2 Interview Oeghe Lesman.....	38
Bijlage 3: Draaiboek 4 ^e mini excursie:.....	39
Bronnen:.....	45

Inleiding:

In februari 2023 ben ik gestart met de natuurgidsen opleiding bij afdeling Haren- Groningen. Ik heb voor deze opleiding gekozen, omdat ik meer verdieping zocht, misschien wel naar de vraag waarom... Ik zie veel om me heen, maar waarom groeit het ene wel op de ene plek en niet op de andere plek?

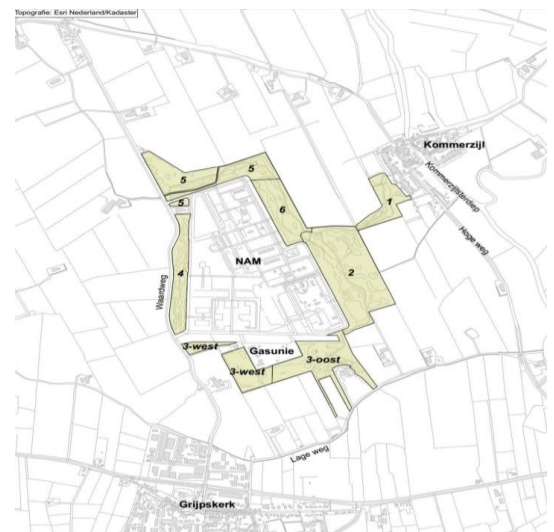
Voor de opleiding moesten we een onderzoeksgebied uitkiezen en ik heb gekozen voor 2 kleine stukjes van het NAM-park, ook wel Noorderriet genoemd, in Grijskerk, 3 west en 3 oost (zie kaartje).

Dit gebied moet ik een jaar observeren, beschrijven wat ik heb gezien en een excursie in mijn gebied organiseren.

Waarom ik voor deze twee gebiedjes heb gekozen is omdat ik er veel te vinden ben. Het leek me interessant bewuster en met andere ogen te leren kijken naar de plek waar ik graag ben. Eén van de twee stukken is niet voor het publiek open, 3 west. Ik heb toestemming van de boer om er het jaar rond te struinen, observeren en te logeren. Ik ben benieuwd of er in dit gebiedje meer sporen van dieren te vinden zijn.

Uitleg kaart: Het gebied is verdeeld in vlakken.

- Nr 1: is het gedeelte wat bij Kommerzijl ligt. In dit gedeelte heeft speeltoestellen voor kinderen, een kabelbaan, klimtoestellen en een hut. Dit is het enige gedeelte van het NAM-park die dit heeft. Het is speciaal voor het dorp Kommerzijl aangelegd. (het water stroomt hier af, zie waterpeil)
- Nr2: In dit gedeelte zijn veel rietland en vochtige ruigte, vijvers en bossen te vinden. Er lopen 2 verschillende laarzenpaden doorheen.
- Nr3: Zijn mijn onderzoeksgebied en observatiegebied. Waarvan gebied west dicht is voor publiek. Met veel bos en vijvers.
- Nr4: Is een dichtbegroeide strook van bomen en struiken, met vijvers en rietland en vochtige ruigte. Dit gebied wordt weinig tot niet gebruikt door mensen. Er loopt ook geen officieel pad door. Het gebied wordt voor een groot gedeelte afgescheiden door een sloot.
- Nr5: Begin van het park. Met bossen en laarzenpaarden. Een laarzen pad is een onverhard pad door bossen, struiken en gras –en rietvelden.
- Nr6: Gedeelte bestaat uit een grote vijver, waar oa veel eenden, meerkoeten, ganzen en reigers zitten.

Beschrijving gebied van het gehele gebied.

Ontstaan NAM-park.

In 1994 was de eerste bekendmaking dat de Nam plannen had. In de omgeving werd geprotesteerd, vooral in Kommerzijl waar actie 68 werd opgericht. Dankzij hun protesten heeft de Nam het park aangelegd en extra bij Kommerzijl een speeltuin.

In 1997 is de bouw ook begonnen van de installatie.

Het Nam-park is aangelegd door van der Lans en Park.

De grond wordt geleased door de NAM. De NAM kan het contract opzeggen, maar de boer niet. Het contract wordt elk jaar stilzwijgend verlengd.

Binnen 2 jaar stond er een gaslocatie. Sinds die tijd zijn er aanpassingen geweest aan de locatie, o.a. de gasunie heeft er een locatie gekregen en er zijn verschillende uitbreidingen geweest. Op dit moment is het nog niet helemaal duidelijk wat er met de gaslocatie gaat gebeuren.

Tussen 1997 en 2005 is het terrein rondom de NAM- locatie natuurlijk ingericht. Aan de ene kant was het doel om de locatie af te schermen van de omliggende dorpen en aan de andere kant om het in te passen in het landschap. Er is 50 hectare ingericht.

Er is bij de aanplanting gebruik gemaakt van inheems zaad, bloemrijk hooi, bosplantsoen en solitaire bomen en struikpartijen.

In de afgelopen 30 jaar is een gevarieerd park ontstaan met opgaand bos, rietlanden, vijvers, ruigten en graslanden. Er zijn verschillende zeldzame soorten zijn er aanwezig, zoals het Geelhartje, Parnassia en Moeraswespenorchis. Ik heb ze tot nu toe nog niet alle 3 gevonden, maar ben nog druk op zoek.

Het gebied is 'eigendom' van de NAM en wordt beheerd door gemeente Westerkwartier, voormalig gemeente Zuidhorn.

De bodem

De oorspronkelijke bodem van het NAM-park is kalkrijke zavel en lichte klei, daarbovenop bevond zich vaak een vrij dikke kalkarm en humusrijk cultuurdek.

Dit cultuurdek ontstond doordat de oorspronkelijke landbouwpercelen in het midden werden opgehoogd met materiaal van de zijkanten om ontwatering doormiddel van afstroming te bevorderen.

De meest kalkrijke en lichte zavel is aanwezig in het noordelijke helft van het gebied, plaatselijk zelfs met schelpresten.

NAM-park nu: Het gebied is ontdaan van het cultuurdek, dit is opgeslagen in de hogere gebieden op het terrein. Verder zijn er geulen en heuvels gemaakt. Daarna is de vegetatievorming is gestimuleerd door het verspreiden van maaisel van bloemrijke graslanden afkomstig uit het natuurgebied

Lauwersmeer en soorten uit deze regio of van kenmerkende plantensoorten voor kalkhoudende zavel- en kleigronden.

* Veel zavel- en kleigronden zijn kalkrijke grond dat licht is van kleur en biedt een gunstige omgeving voor bacteriën, die plantenresten snel kunnen afbreken.

Waterpeil

Bij de inrichting van het NAM-park is het waterpeil van dit gebied voor het grootste gedeelte losgekoppeld van de omringende landbouwgronden. Het streefpeil in de sloten van het NAM-park is -0,93m NAP.

Het gebied heeft een gebiedseigen en regenwatergestuurd waterregime met afwateringsmogelijkheden naar de omringende sloten. Brede waterpartijen met langzaam aflopende oevers zijn er aangelegd, waardoor waterberging mogelijk is met relatief schoon regenwater. Omdat dit naar 1 zijde van het gebied afstroomt is er sprake van een schoon watercircuit.

Waterkwaliteit

Het systeem is overwegend regenwater gevoed, daarmee is de kwaliteit van het oppervlakte water vrij goed. Dit wordt nog meer verbeterd door de zuiverende werking van rietvegetaties. Het water stroomt langs de ondergrondse plantendelen, dat filtert het water. Op de wortels zitten goede bacteriën en schimmels, De rietstengels brengen extra zuurstof naar de wortels om de bodem te verrijken.

Oevers, rietland en vochtige ruigte

Oevers, rietland en vochtige ruigte In de meeste deelgebieden zijn rietvegetaties direct langs de waterpartijen aanwezig. Lokaal, en over kleine oppervlakten, zijn dit soortenarme vegetaties met enkel Riet en/of lisdodde. Regelmatig gemaaide rietvelden zijn hierbij soortenrijker.

Dit zorgt niet alleen voor een visueel aantrekkelijk beeld, maar ook voor een hoge soortenrijkdom en het voorkomt verruiging. In deze rietvegetaties komen moeraskruiden zoals Watermunt, Twee-eiige zegge en Kattenstaart voor. In rietlanden die niet of onregelmatig gemaaid worden vindt strooiselophoging plaats. Dit zorgt voor een verrijking van het milieu en werkt verruiging in de hand.

Over grotere oppervlaktes komt deze rietvegetatie met moeras ruigtekruiden voor. Vochtige ruigten zijn in het NAM-park aanwezig in de vorm van dominanties van Heelblaadjes. Dit zijn vegetaties die niet jaarlijks of pas tegen de herfst worden gemaaid en verder een vrij voedselrijk, vochtig en kalkrijk milieu hebben.

Nat schraalland

Natte schraallanden komen in het NAM-park voor in de vorm van grazige vegetaties waarin Parnassia en/of Moeraswespenorchis aspectbepalend zijn. Schraallanden met Parnassia kunnen beschouwd worden als pioniervegetaties met een relatief open vegetatie. In schraallanden met een geheel gesloten vegetatie zal Parnassia afnemen, maar kan Moeraswespenorchis zich handhaven. Beide zijn zeldzame en kritische soorten van een voedselarm en kalkrijk milieu. In deze vegetaties komen vaak ook kritische maar algemenere soorten als Geelhartje en Zilte zegge voor.

Bossen

Het bos in het NAM-park is behoorlijk gevarieerd, met een fraaie afwisseling van soorten en variatie in boom- en struiklaag. Deze variatie is grotendeels het gevolg van de menging van snel en langzaam groeiende soorten in hetzelfde vlak. Omdat er relatief veel struikenpartijen aan de randen van bossen aanwezig zijn is er, daar waar deze grenzen aan kruidenrijke vegetaties, plaatselijk al sprake van mantelzoom-vegetatie, dit is de overgang tussen bos en gras. De mantel is de struiklaag die tegen het bos aanligt, de zoom is de strook met hoge kruiden die voor de mantel ligt op de overgang naar het grasland.

Fauna

De kruidenrijkdom in het gebied heeft een grote aantrekkingskracht op vlinders.

De vele ruigten in het park vormen daarnaast een ideaal leefgebied voor (landelijk algemene) sprinkhanensoorten als Grote groene sabelsprinkhaan en spitskopjes. De vijvers in het terrein hebben langzaam oplopende oevers, zijn niet al te diep, hebben helder water en plaatselijk veel watervegetatie. Hierdoor warmen ze snel op en vormen ze een belangrijke leefomgeving voor diverse libellensoorten.

In het gebied leven reeën, je ziet ze in de schemering en vindt sporen en veegbomen. In de schemering komen o.a. ook de vleermuizen, vossen en uilen tevoorschijn.

Bomen die ik heb waargenomen

Sleedoorn	Populier
Meidoorn	Pruim
Duindoorn	Appel
Kornoelje	Berk
Hulst	Beuk

Abeel	Kerspruim
Wilg	Kers
Els	Rode kanoelje
Dennenboom	Vlierbes
Zomer eik	Esdoorn
Hazelaar	
Witte Abeel	

Dieren die ik heb waargenomen

Kerkuil	Zwarte kraai	Blauwe reiger
Fazant	Tjiftjaf	Haas
Ree	Pimpelmees	Smient
houtduif	Slakken	Meeuw
Winterkoning	Koekoek	Grote Beer, rups
Hommel	Icarus blauwtje	Grauwe gans
Vlinders	Spuugbeestje, cycaden	Wilde eend
Bijen	Azuur waterjuffer	Vleermuis
Bladmineerder	Zwaluw	Knobbel zwaan
Kleine bonte Specht	Meerkoet	Aalscholver
Zilver reiger	Canadese gans	Nijlgans

Planten, struiken, grassen en bloemen die ik heb waargenomen

Beventjes, gras	Speenkruid	Armbloemige look	
Wilde Marjolein		Hop	Moerasspirea
Boerenwormkruid	Wilgenroosje	Gulden/echte sleutelbloem	Haagwinde/ pispotje
Watermunt	Speerdistel	Kamperfoelie	Muskus kaarsjes kruid
Kalejonker, distel	Heermoes	Look-zonder- look	Rozenbottel
Klein hoefblad	Gagel	Kraailook	Ratelaar
Lisdodde	Veldkers	Gewone Dotterbloem	Smeerwortel
Pitrus	Wilde peen	Maartviooltje	
Zegge	Walstro	Draadereprijs	Zachte dravik
Madeliefje	Kleefkruid	Wilde narcis	Kropaar
Paardenbloem	Ereprijs	Daslook	Vossenstaart
Bramen	Vlinderstruiken	Oosterse sterhyacint	Beemdtkroon
Late guldenroede	Akkerdistel	Klein klaver	Brandnetel

Brunel	Teunisbloem	Zilverschoon	Gewone berenklaauw
Margriet	Gelderse roos	Robertskruid	Oregano
Vergeet-mij-nietje	Koekoeksbloem	Nagelkuid	Gevlekte rietorchis
Harig wilgenroosje	Vogelwikke	Gulden roede	Honing klaver
Koninginnenkruid	Wolfsmelk	Knoopkruid	Paarse Morgenster
Lupine			

Bijzonderheden

Gal v/d blaasbladwesp
Gal van de rietsigaarhalmvlieg
lepen knobbelmijt

Bijenkasten:

In mijn onderzoeksgebied staan 3 bijenkasten.

De bijen zorgen voor de bestuiving van bomen en struiken met vruchten, bv de meidoorn en sleedoorn. Maar dat niet alleen 75% van onze gewassen wordt bestoven door insecten, 85% van de wilde planten wordt bestoven door bijen.

Vleermuiskasten:

Er is in het begin van de aanplanting van het gebied een onderzoek gedaan naar vleermuizen. Op dit moment heb ik nog niet kunnen achterhalen wie hier over gegaan is.

Zwaluwenmuur:

Er is een oeverwand aangelegd voor de oeverzwaluw, maar er heeft nooit een oeverzwaluw gezeten. Er zaten roofdieren in en het raakte in verval.

Recreatie:

In en rondom Grijskerk zijn er weinig natuurgebieden. Dit houdt voor het NAM-park in dat het door veel mensen wordt bezocht.

In het gebied zijn verschillende paden, een verhard fietspad, laarzenpaden, de gemeente maait het hele jaar door paden, zo zie je verschillende delen van het gebied.

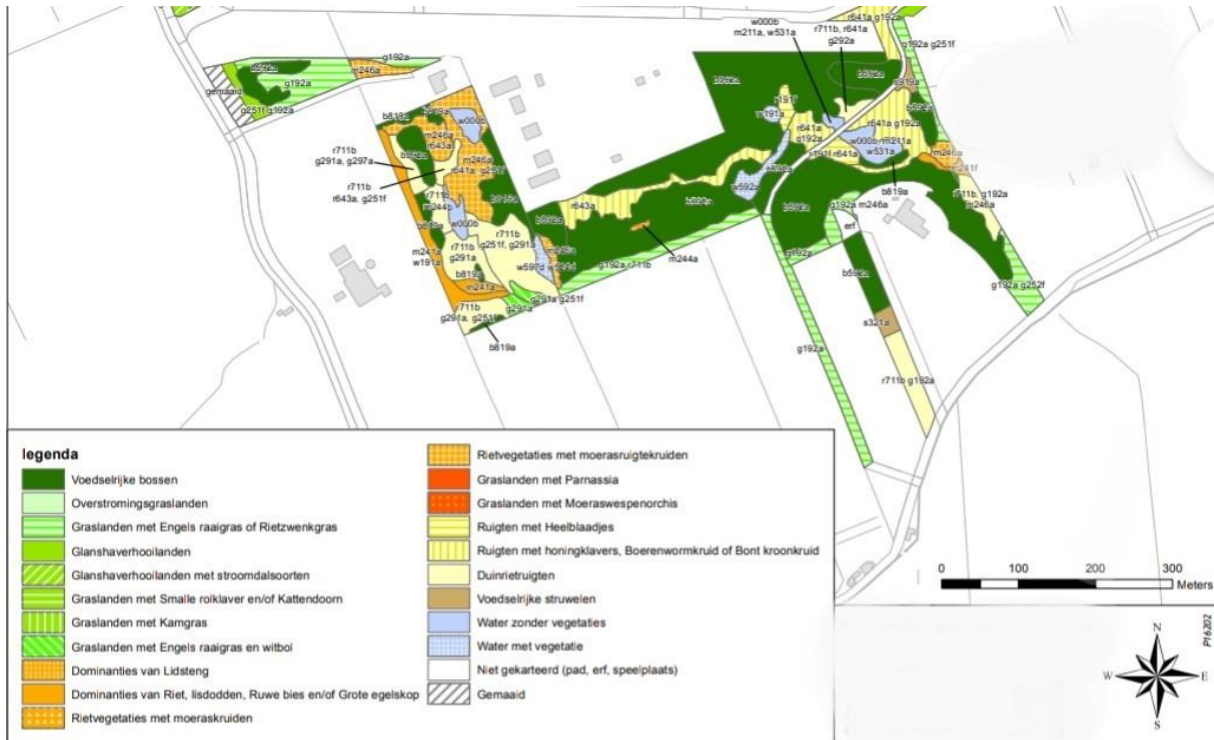
Op zondag wordt er door veel gezinnen gewandeld.

Er is een hondenschool die er cursussen geeft.

Dagelijks worden er veel honden uitgelaten in het gebied, ook door verschillende uitlaatservice. Veel mensen spreken er af om te wandelen, maar

er wordt ook vanaf Kommerzijl en Grijskerk naar de NAM gelopen, geskeelerd, hardgelopen of gefietst.
 In de winter wordt er op de verschillende vijvers geschaatst.

Het is ook een fiets verbinding met Kommerzijl. Veel scholieren maken gebruik van het NAM-park, in plaats van over de Hoge Dijk te fietsen.

Geschiedenis van het gebied.

De Ruigewaard ligt ten noorden van de tussen 1310 en 1320 gelegde 'oude dijk' van Langewold ook 'Langewolderdijk' genoemd, waarover nu de Friesestraatweg loopt van Visvliet naar Noordhorn en waarachter de dorpen Grijskerk (hier liep de dijk door de Molenstraat, Herestraat en Groningerstraatweg) en Niezijl ontstonden. De oostgrens wordt gevormd door de 'Hogeweg' tussen Niezijl en Kommerzijl. De westgrens wordt gevormd door de 'Pieterzijlsterweg' die loopt van de Friesestraatweg naar Pieterzijl. De noordgrens is de rond 1425 gelegde oude Waarddijk, waarvan het meest westelijke deel, de Wester Waarddijk, drie 'armen' heeft die zich splitsen bij de Aeykemaheerd; naar Pieterzijl, naar Munnekezijl en naar het gehucht 't Hoekje; beide wegen vanaf de Aeykemaheerd naar de beide zijlen worden nog altijd 'Wester Waarddijk' genoemd. Voorbij 't Hoekje gaat de dijk over in de Ooster Waarddijk, die loopt naar Kommerzijl. Alleen van de Ooster Waarddijk (alleen de dijk tussen 't Hoekje en Munnekezijl) en Wester Waarddijk resteren nog zichtbare delen in het landschap.

De Ruigewaard wordt onderverdeeld in drie Waarden; de **Westerwaard**, de **Middenwaard** (of *Middelwaard*) en de **Oosterwaard**. De oorspronkelijke grenzen hiertussen zijn onbekend

Door de polder stromen de Zuiderried en de Noorderried, de vroegere geulen die tot de bedijking van de polder in de 15e eeuw het water van de kwelders moesten afvoeren naar de Lauwers. Beide geulen werden later deels gedempt. Het land ten zuiden van de Zuiderried behoorde niet tot de rechtstoelen van de drie waarden, maar tot de opstrek van Langewold.

Het is onbekend wanneer de polder precies volledig is bedijkt. Gezien het voorkomen van de naam 'Rughenwarth' in een document uit 1426 met de tekst "die Moniken (van Gerkesklooster) sollen ghene sprake (aanspraken) hebben up den Rughenwarth, butten die Hertsteeden, daer ze hebben toe Westerdicken" zou dit jaartal van toepassing kunnen zijn, maar goed mogelijk is ook dat in die tijd werd gestart met de bedijkingen van deze 'ruige waarden' omdat dergelijke buitendijkse kwelders vaak al voor de inpoldering juridisch waren onderverdeeld.

Bij de aanleg van de dijken was het klooster Jeruzalem van Gerkesklooster en het klooster Kuzemer van Sebaldeburen betrokken

De Ruigewaard werd een aparte grietenij en elk van de drie waarden kreeg hierin een rechtstoel, waarbij de grietmannen daarvan jaarlijks of tweejaarlijks per ommegang werden gekozen, zoals terug te vinden in de klauwlijsten. Een grietman was in deze tijd een rechter en bestuurder van een gebied, een grietenij. De grote boeren waren om de beurt grietman. Later

kocht de adel de grietman plekken. De boeren kregen dan geld en waren blij dat ze geen tijd hoefden te besteden aan het spreken van het recht. De adel kreeg zo meer macht.

Ile Ayckema van de Ayckemaheerd in de Westerhorn kreeg het recht van opstrek in de Westerwaard tot aan de dijk bij Pieterzyl. Van hem wordt in 1495 de boerderij Akumma in de Ruigewaard genoemd, die later zou uitgroeien tot de Aykemaborg aan de Bosscherweg (afgebroken eind 18e eeuw). Het klooster Kuzemer kreeg het recht van opstrek in de Middenwaard, rond de vroegere boerderij 'Waardhoeve' (aan de Waardweg direct ten zuiden van de NAM-locatie, schuur resteert).

In 1660 kreeg deze polder een zware zeedijk en verviel de zeeverende functie van de Waarddijk om de Ruigewaard. In deze polder ontstond aan noordzijde de buurtschap De Ruigewaard.

In 1997 werd in de Midden- en Westerwaard een van de gasopslagplaatsen van de NAM aangelegd, waarvoor een aantal boerderijen moesten wijken of niet meer mochten worden bewoond. Een deel van de Noorderriet werd toen deels de buitengrens van het NAM-park dat eromheen werd aangelegd.

De afgelopen 30 jaar is er een park ontstaan met waardevolle natuurwaarden.

Mijn gevoel bij De Nam door de seizoenen heen

Lente

Deze opleiding begon in februari, dus toen ik goed en wel begon met waarnemen was het lente. Hoe mooi het is als de natuur wakker wordt na een lange winterslaap.

Ik ben in het begin veel met mijn mentor op stap geweest en met haar ben ik o.a. de bomen gaan onderzoeken. Welke bomen komen er eerst in bloei en aan welke bomen komt eerst het blad, bv het verschil tussen de meidoorn en sleedoorn. De verschillende knoppen aan de bomen, de een plakkerig de ander lekker zacht. Dat de eerste blaadjes van de meidoorn erg gezond zijn. De verschillende kleuren van de bloemen en planten.

De trekvogels die weer in het gebied neerstrijken en de paringsdans die ze samen uitvoeren. In het NAM-park moeten de honden van 15 maart tot 1 juli aan de lijn. Je merkt dat er dan meer dieren, o.a. ganzen en reeën in het gebied zitten. Tijdens het struinen in de schemering in de ochtend en in de avond zie je meer reeën. Die blijven de rest van het jaar aan de rand van het park of zijn er alleen 's nachts. Ganzen broeden in de gras en rietvelden. Je ziet ze daar hun jongen ook groot brengen. De rest van het jaar zijn er overal honden. Veel hondenbezitters houden rekening met het broedseizoen.

Zomer

De zomer was nat en dat maakte dat er de hele zomer kleur was. Meestal is de zomer dor en zijn de kleuren wat flets, maar daar was nu geen sprake van. De hele zomer stonden de bloemen en planten in bloei. Het viel me wel op dat als er een hele natte periode was er minder vlinders te zien waren. De insecten waren er wel, maar ik heb het gevoel minder dan andere jaren. Ik heb verschillende plukplaatsen gevonden. De morgenster begroette me elke morgen langs het wandelpad een prachtig gezicht. Net als de jonge ganzen, eenden, meerkoeten en nog veel meer jonge dieren die ik heb gezien. Ik heb zelfs samen met mijn man een nachtje geslapen in mijn gebied. De winterkoning zong een slaapliedje voor ons.

Herfst

Met de herfst kwamen ook de kleuren en de wind. Ook vielen de bladeren van de bomen. In mijn gebied staan veel fruitbomen en die gaven in september en oktober heerlijke pruimen, appels en stoofperen. Bij elke wandeling viel er wel iets te snoepen. De vogels kwamen en gingen. Na een dikke storm waren de bomen in 1 keer kaal en werd het gebied wat triester. Het mooie was de paddenstoelen die tevoorschijn kwamen. Het leuke van de herfst is ook dat het karakter van de boom tevoorschijn komt en dan ook de bijzonderheden. Ik heb in mijn gebied verschillende gallen gezien. Die blijven hangen aan de bomen en vallen nu meer op.

Winter

Van winter is niet echt sprake geweest. We hebben veel regen gehad en de waterstand in de Nam was dan ook wel erg hoog. Soms overstroomde een vijver een deel van het pad. Het vreemde was wel weer dat er de vijvers werden gebaggerd in de herfst/ winter. Ik heb gebeld en dat was o.a. omdat de temperatuur hoger is, dan gaan de dieren later in winterrust of slaap en dan kun je later baggeren.

Het mooie was wel met een paar dagen sneeuw dat je de sporen van de dieren heel goed kon zien. De winter voelde lang, nat en grauw aan.

Relaties tussen de voorkomende organismen en abiotische factoren.

Voor de opleiding viel het me wel op dat er bloemen, planten en bomen groeien in het ene gebied en niet in het andere gebied. Elk gebied heeft zijn eigen flora en fauna. Wist ik dat wel, maar nu is het meer tot me doorgedrongen wat bv wat de verschillende bodems voor invloed hebben. Dat bv op zandgrond hele andere planten groeien dan bij ons op de klei. Dat het water bij ons veel langer blijft staan dan op zandgrond. Door de verschillende bodems ziet ons kleine landje er zo verschillende uit. Ik loop met vriendinnen het Pieterpad en zie daardoor Nederland door de seizoenen heen, maar ook alle delen van Nederland. Als we 's morgens in de auto stappen om naar Limburg te rijden is het bij ons in het hoge noorden een paar graden kouder. Bij mij is de goudenregen nog in de knop, maar in Limburg staan de meeste bomen en struiken al in bloei, ook de goudenregen. Dus de bodem, maar ook zeker de temperatuur, waar je woont, bepaalt hoe je omgeving eruit ziet.

Rondom het NAM-park staan verschillende veehouderijen. In mijn gebied groeien ontzettend veel bramen en brandnetels, of het zo is dat het me nu meer opvalt of omdat er meer groeien, maar het lijkt of er elk jaar meer komen.

In het gedeelte van mijn onderzoeksgebied wat niet voor het publiek toegankelijk is, kom ik meer sporen van dieren tegen. Bijvoorbeeld de plukplaatsen, die ben ik niet tegengekomen in het andere gedeelte. Ik denk zelf dat doordat het rustiger is, de dieren er meer wonen en niet langskomen om bv te eten of als doorgang.

In het afgesloten gebied heb ik verschillende ligplaatsen van reeën gevonden, maar ook meerdere reeën overdag, een ree met haar jong bijvoorbeeld. Er staat ook een grote dennenboom en in die boom zitten kerkuilen overdag te roesten.

Door de afwezigheid van mensen en bv honden lijken de dieren meer te wonen in het gebied.

Esther de natuurgids

Er zijn het afgelopen jaar veel zaadjes geplant, verschillende zijn al tot kiemen gekomen en de andere zitten nog lekker in hun zaadje.

Ik begon deze opleiding in vergelijking met vele van mijn mede studenten blanco. Mijn interesse met de natuur is wat het met me doet en wat het met de kinderen op mijn werk doet. Ik zie dat de meeste kinderen heel anders uit de verf komen in de natuur. Ze worden uitgedaagd om zelf na te denken, uit hun schulp te kruipen, creatief te zijn, onderzoekend en nog veel meer. Kinderen worden rustiger en dan niet per definitie in hun spel, maar wel in hen zelf.

Mijn interesse heeft veel te maken met gevoelens en het beleven van de natuur.

De opleiding heeft me veranderd dat ik nu met andere ogen kijk naar mijn omgeving. In de bossen, waarom onder de ene boom wel ondergroei is en bij de andere niet. Dat ik nu zie dat het bladerdek licht doorlaat en dat o.a. daardoor nieuw leven mogelijk is. De samenwerking met bomen, schimmels en paddenstoelen. We hebben elkaar allemaal nodig... en ze hebben ons, de mens, het minste nodig. We zijn vaak een storende factor in de balans. Door met mensen in de natuur te zijn, bv met vriendinnen het Pieterpad, vertel ik onderweg verschillende feitjes en weetjes. De een vindt het wel interessant en de ander niet. Ik merk dat ik veel meer zie en dat automatisch deel.

Mijn rol als excursie leider is de ene keer makkelijker dan de andere keer en dat heeft te maken met mijn eigen zelfvertrouwen. Als ik me goed voel in een groep is mijn zelfvertrouwen veel groter. Dat is een mooie leer voor de komende jaren. Meer mijn stuk oppakken als ik denk dat een ander het beter kan. Niet een stapje opzij, maar meer op de voorgrond blijven. Uit de veiligheid.

Mijn interesse is dit jaar uitgegaan naar eetbare planten. In mijn gebied staan veel fruitbomen, maar juist mijn interesse ging naar de vele kruiden waar ik geen weet van had. Ik ben begonnen met het plukken van bv daslook, brandnetels en het drinken van verschillende theesoorten bv meidoornthee. Ik zit nu in de werkgroep eten uit de natuur en met die werkgroep gaan we langs verschillende scholen en organiseren we excursies.

Het beleven van de natuur is voor mij nog steeds de manier om een excursie aan te bieden. Ik merk dat informatie door te doen en te laten zien voor mij een fijne manier van overbrengen is. Samen tot iets komen.

Als de opleiding klaar is, ben ik van plan naar de verschillende lezingen te gaan. Ik ben bv laatst bij Klaas Nanninga geweest. Er zijn nog veel onderwerpen waar ik meer over zou willen weten. De komende jaren ga ik kijken waar mijn interesses liggen en welke werkgroepen bij mij passen.

Voor nu eerst klaar zijn met de opleiding en kijken wat er op mijn pad komt.

Dagboek

9 februari 2023 half 9 in de ochtend.

Vanmorgen 3,8 km gelopen met Olaf mijn hond. Uit gezet bij de Nam door Nico en naar huis gelopen.

Onderweg ben ik gaan observeren 2 minuten lang.

Wat hoor ik:

Een vogel die waarschuwt dat ik er ben (maar als ik stil sta is hij helemaal stil), weinig wind, specht aan het tikken tegen een boom, geknisper van de poten van Olaf, ganzen die overvliegen, auto's en een vrachtwagen in de verte, stilte, ganzen die overvliegen, felle zon.

Ik voel:

De kou, droog, fris

Met het lopen voel je de grond onder je voeten knappen en knisperen, om dat het bevroren is.

Ik ruik niks.

Tijdens het lopen die ik de verschillende sporen van de gebruikers van het gebied. Ik zie verschillende honden sporen, voetsporen, paarde afdrukken en fietsen

Wat heb ik gehoord:

Ganzen, specht, veel verschillende vogels (die ik nog niet ken, maar wat hoop te herkennen na deze opleiding, druif.

Gezien:

Meeuwen, kraaien, duif, merel.

Ik ben aan het begin 1 vrouw tegengekomen met haar hond, 2 vrouwen met hun hond en 3 vrouwen die aan het kletsen waren.

Overleg gehad met Bert Lesman die ik tegenkwam.

Een gedeelte van het Nam gebied, wat niet openbaar is is van hem en zijn broer. Ik heb met hem overlegd of ik de komende 1,5 jaar zijn terrein op mag om het te onderzoeken en om er elk seizoen een nachtje te zijn voor de nacht observatie.

Vrijdag 10 maart 15.30 uur in de middag.

We werden vandaag getraakteerd op wintersweer. Toen ik vanochtend de gordijnen open deed, lag er een dik pak sneeuw.

Het sneeuwt nog en wat me opvalt is dat het stil is. Je hoort geen vogel. Je ziet niks vliegen en niks lopen.

De bomen denken dat het voorjaar voorzichtig is begonnen. De eerste knoppen zitten in de bomen. En toch als je om je heen kijkt lijkt het winter.

De eenden, meerkoeten en de ganzen hebben een ander warm plekje opgezocht. Het lijkt verlaten...

woensdag 29 maart 2023

Samen met Catharina Arkema, mijn mentor een wandeling gehad door mijn observatie gebied.

Wat hebben we allemaal gezien:

Bomen:

- Meidoorn, eerst blaadjes dan bloemetjes, kunt de eerste blaadjes eten
- Sleedoorn, eerst bloemetjes, dan blaadjes
- Hulst
- Abeel driehoeken aan de stam. Populierensoort
- Wilgen verschillende soorten, zitten katjes aan de bomen
- Elzen Mannetjes vallen eraf, vrouwtjes blijven hangen
- Dennenbomen
- Zomer eik, lange steel aan het eikeltje, blijft de neus van de kabouter koel als hij zijn pijpje rookt. ?Korte steel aan het blad.
- Hazelaar

Planten kruiden:

- Boerenwormkruid (gebruikten de boeren vroeger om de koeien te ontwormen)
- Watermunt, die kun je in de winter niet zien, maar wel ruiken als je staat waar de wortels in de grond zitten.
- Distel (Kale jonker)
- Klein hoefblad, geel bloemetje lijkt een beetje op een paardenbloem, blaadjes in de vorm van een hoef.
- Lisdodde, riet sigaar, wortels kun je eten. Zaadjes zitten vast aan erg zachte haartjes die met de wind meegaan.
- Pitrus
- Zegge, de stam voelt als een driehoek
- Madeliefjes
- Bramen
- Brandnetels
- Vlinderstruiken
- Ereprijs een klein paars bloemetje
- Kleefkruid (kun je ook eten)
- Veldkers, wit klein bloemetje, lijkt een beetje op het herderstasje. Blaadjes kun je eten. Ook hoe kleiner hoe lekkerder.
- Wilde peen

Gezien:

- 2 kerkuilen onder de boom waar ze wegvlogen lagen uilenballen. (Kraaien en roeken braken ook braakballen uit)

Braakbal op een tak

- Hommel, de koningin, op zoek naar voedsel en/ of een plek voor een nest
- Bladmineerder zat op de hulst. Ze leggen een eitje tussen de onder –en bovenkant van het blad. Je kunt het gangetje aan de bovenkant van het blad zien.

Sporen van reeën gezien. Als een ree rent zie je dat de tenen verder uit elkaar staan en dat de achterkant de nokjes staan ook in de grond staan.

Gehoord:

- Specht (beukenootjes tussen de stam heet een Smidse)
- Kraai
- Tjiftjaf
- Pimpelmees
- En andere vogels die ik nog niet ken.

Wat viel op:

Er zijn veel bramen en brandnetels aanwezig, dat duidt op stikstof. Er zijn 2 grote veehouders in de buurt die mest rijden, dat zou een oorzaak kunnen zijn.

We hebben op een oude boom een gevonden van een roofvogel. Je zag veren en braakballetje.

plukplaats
een
plukplaats

Mannetjes
en
vrouwtjes
Elzen-
propfen

Eitjes in poep

Wandeling 5 april '23 samen met de IVN wandelgroep Nam gebied

We waren met een stuk of 15 mensen. De groep wandelt elke woensdagochtend in een ander gebied in het Westerkwartier.

Wat ben ik allemaal tegengekomen?

- Veldkers
- Kwel is grondwater dat onder druk aan de oppervlakte uit de bodem komt. In het algemeen ontstaat kwel door een ondergrondse waterstroom van een hoger gelegen gebied naar een lager gebied.
- Rietsigaarhalmvliegglarve
- Gagel, sterke geur
- Meidoorn
- Gele lis, houdt van natte voeten
- Heermoes, je ziet eerst de bloem(steel met soort knop) eerst de voortplanting, dan groeit de rest van de plant.
- Boerenwormkruid
- Speerdistel
- Kerspruim, lijkt op sleedoorn zonder stekels ook witte bloemetjes
- Walstro, familie van kleefkruid, eetbaar
- Wilgenroosje, ingang laarzenpad boomstam
- Speenkruid
- Armbloemige look, lijken op sneeuwkllokjes, eetbaar ook de balletjes in de bloemetjes
- Kelkzwam, paddenstoel
- Hop, mannetjes hebben geen bellen
- Gulden/ echte sleutelbloem eetbaar
- Witte abeel, bladeren zijn van de onderkant ook wit
- Populier rode lange zaad
- Kamperfoelie
- Look zonder look
- Kraailook, lijkt op bieslook
- Holwortel, paarse bloem, hebben een holle wortel
- Dotterbloem, houdt van kwel water
- Maartsviooltje, het is een stinzenplant en alle viooltjes zijn eetbaar
- Draadereprijs het is een stinzenplant en eetbaar
- Klein hoefblad, eerst de bloem en dan de bladeren.
- Wilde narcis, stinzenplant. Komt niet vaak voor
- Daslook
- Zegge, driehoekige steel
- Oosterse ster hyacint, stinzenplant porselein blauw

Gagel, sterke geur

kelkzwam

Wat heb ik geproefd?

- Veldkers
- Meidoorn de blaadjes
- Walstro, familie van kleeftkruid
- Armbloemige look, witte bloemetjes zitten balletjes in die kun je ook eten.
- Look zonder look
- Kraailook, lijkt op bieslook
- Daslook

Wat heb ik geroken?

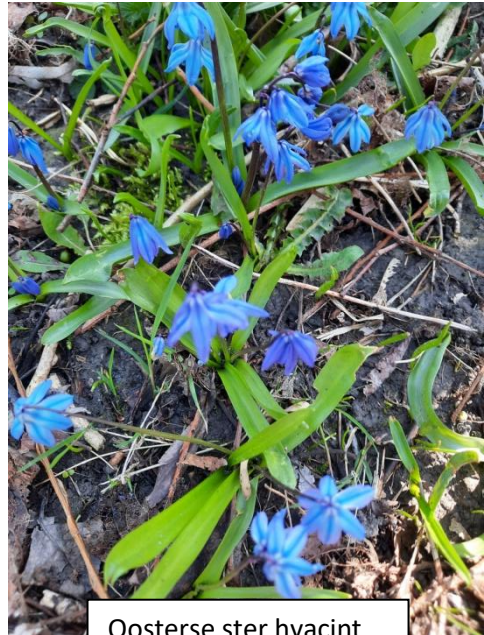
- Gagel
- Daslook
- Armbloemige look
- Kraailook
- Look zonder look
- walstro

Wat heb ik meegenomen?

- Moeras spirea
- Daslook'
- Walstro
- Gagel
- Kraailook
- Veldkers
- Armbloemige look
- Look zonder look

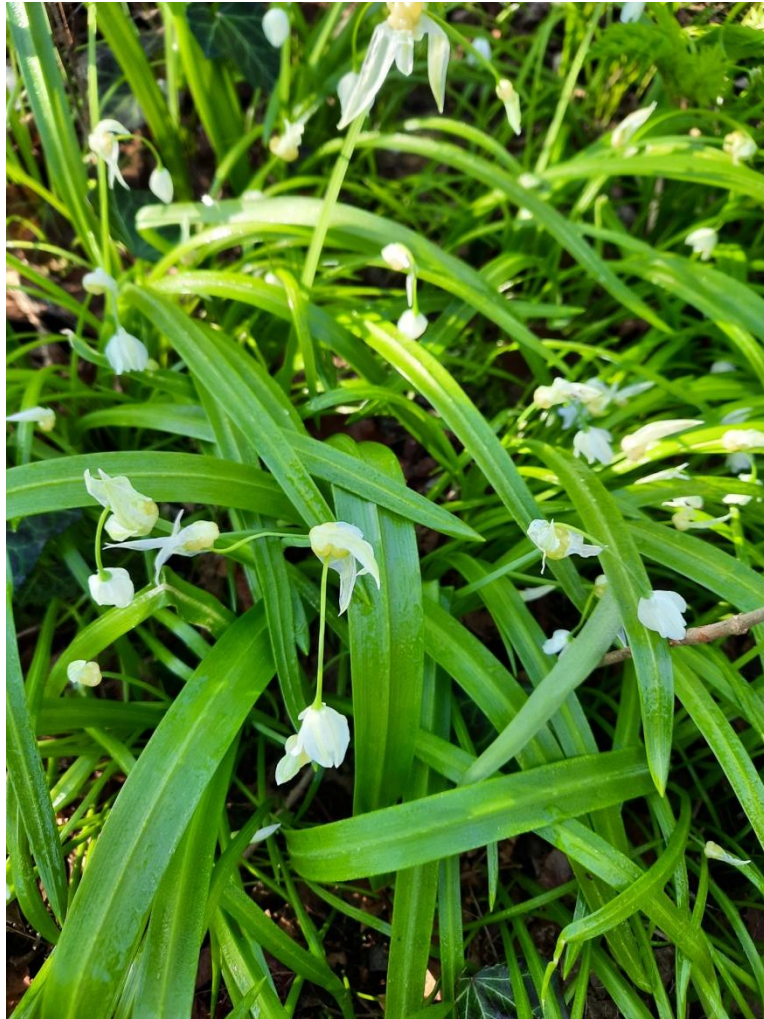
Wat heb ik geleerd:

- Wilgenbarst helpt goed tegen hoofdpijn. Je kan er ook thee van maken.
- Kwel is grondwater dat onder druk aan de oppervlakte uit de bodem komt. In het algemeen ontstaat kwel door een ondergrondse waterstroom van een hoger gelegen gebied naar een lager gebied.
- Naaktzadigen bloeien eerst, krijgen dan hun bladeren bv sleedoorn
- Op en om een wilg zitten het jaar rond meer dan 300 dieren, heeft de meeste biodiversiteit rondom hem heen van alle bomen.
- Boerenwormkruid gaven de boeren vroeger aan de koeien om ze te ontwormen, maar ik weet niet in welke vorm
- Witte abeel, balderen zijn van de onderkant ook wit
- Holwortel, paarse bloem, hebben een holle wortel
- Maartsviooltje, het is een stinzenplant en alle viooltjes zijn eetbaar

Oosterse ster hyacint

- De meeste stinzenplanten zijn giftig.

Armbloemige look

Dinsdag 23 mei 2023 Nam gebied met Catharina

Planten die we zijn tegengekomen:

- Akkerdistel
- Kleine klaver
- Zilverschoon
- Dispotje/ haagwinde, klimop in de tuin
- Gewone berenklauw
- Margriet
- Vergeet-mij-nietje
- Harig wilgenroosje
- Wikke, paarse bloemetjes vogelwikke
- Koekoeksbloem gele en paarse. De kruising wordt bruin maar kan zich niet voortplanten
- Gelderse roos
- Robertskruid, roze bloemen
- Nagelkruid, gele bloemetjes, zaden lijken op komijn van de kaas
- Gulden roede, gele bloemen
- Oregano
- Walstro
- Gevlekte riet orchis
- Honing klaver witte bloemen, gele bloemen citroengele bloemen
- Bramen raadsel wit als sneeuw, groen als gras, rood als karmozijn en zo zwart als ebben hout wat is dat?
- Koninginnenkruid/ leverkruid
- Heelblaadje grijs gelige bloemetjes
- Smeerwortel paarse bloemen wortels geneeskrachtige kruiden
- Hoefblad
- Speerdistel
- Wolfsmelk gele bloemen bij het water
- Geel walstro
- Draad ereprijs
- Watermunt
- Knoopkruid
- Wilde peen
- Paarse Morgenster
- Lupine paarse bloemen

Grassoort:

- Zachte dravik, voelt zacht
- Kropaar

- Bevertjes gras/ trilgras

Boom:

- Meidoorn krijgt rode vruchten
- Sleedoorn krijgt paarse vruchten
- Rode kornoelje
- Vlierbes

Dieren:

- Slakken
- Koekoek
- Icarusblauwtje
- Spuugbeestjes cicade
- Iepenknobbelmijt
- Gal blaasbladwesp
- Azuur waterjuffer

Omgevallen boom nestjes aan de onderkant bij de wortels.

Imker:

- Gert Leegstra
- Ronald Bruining

9 juni 2023 Nachtje slapen bij de Nam

Vrijdagavond heb ik samen met mijn man de tent opgezet in het Nam- park. Ik wil graag elk seizoen een gedeelte van de nacht aanwezig zijn om te kijken wat er 's nachts actief is.

We hebben een wildcamera opgehangen en een nachtcamera meegenomen.

Wat hebben we gezien toen het nog licht was:

- 2 koekoeken
- Reeënspoor
- Zwaluwen
- Meerkoet op het nest
- Houtduif
- Meeuw
- Beemdkroon
- Grote beer, rups

Wat hebben we gehoord:

- De koekoek
- Winterkoninkje
- Kikkers
- Verschillende vogels

Wat hebben we gezien tijdens de wandeling met de warmte camera:

- Een ree
- Wilde eenden
- Hazen

Ik heb een uil geruisloos zien overvliegen.

Het viel ons tegen wat we hebben gezien en we gaan de volgende keer niet wandelen, maar op 1 strategische plek zitten. Wat hebben we geroken tijdens de wandeling:

- Watermunt

De wildcamera heeft niks geregistreerd, dus stond niet goed.

4 oktober '23 wandeling in de Nam met Catharina

Vanmorgen ben ik met Catharina mijn excursie gaan voorlopen. Besproken wat ik wil gaan doen en wat ik in mijn hoofd heb.

Wat heb ik gezien:

- Bijzondere vorm Berk
- Bramen
- Brandnetels
- Kersen boom Kriek, idee pitten zoeken, sporen
- Beuk ingang sporen van de zaden beukenootjes
- Orchidee, brede wespenorchis (informatie opzoeken) zaden pluisjes, gaat met de wind mee.
- Klein hoefblad eerst bloem dan blad
- Nagelkruid, vacht van honden en andere dieren nemen de zaden mee.
- Smeerwortel, kun je zalfjes van maken, bloeit lang en daar hebben de insecten profijt van. Groot blad ruw van de onderkant
- Wilde peen, de bloemen lijken op vogelnestjes, eetbaar.
- Rozenbottel, kun je jam van maken, vitamine C
- Ratelaar
- Honing klaver
- Beemd Ooievaarsbek, blad laten ruiken. geranium
- Knoopkruid
- Late guldenroede, gele bloem
- Esdoorn, helikopter zaden
- Bijen
- Watermunt
- Gewone agrimonie, moeras
- Gedeelte waterminnende plant
- Brunel, bijenkorfje, paarse bloem
- Koninginnekruid of leverkruid
- Boerenwormkruid, ontwormden ze vroeger de koeien mee.
- Teunisbloem
- Marjolein
- Rietsigaar
- Muskus kaasjes kruid
- Omgevallen boom winterkoninkje nestje
- Paddenstoelen op de boomstronk
- Meidoorn besjes kun je eten, maar niet lekker.
- Haagwinde, pispotje, klimop

Wat heb ik geroken:

- Watermunt
- Beemd ooievaarsbek
- Boerenwormkruid

Geproefd:

- Beukennootje
- Thee van watermunt

smeerwortel

Veel stikstof wat je kunt zien aan de brandnetels en bramen. De afgelopen jaren zijn ze erg gegroeid, vergeleken met de afgelopen jaren.

Woensdag 24 januari '24

Vandaag laat storm Ischa van zich horen.

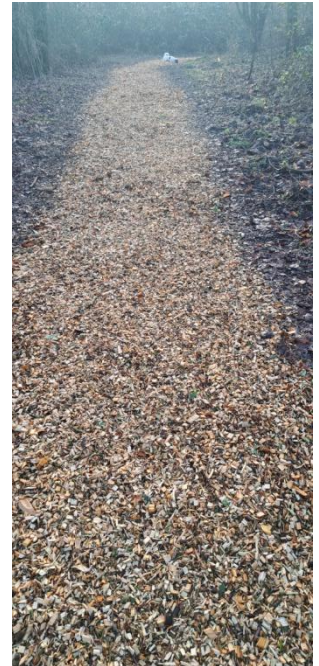
Bomen piepen en kraken en het ruist door de bomen.

Je ziet de grond weer een beetje zachter wordt na de koude periode, de mollen maken weer nieuwe molshopen. De muizen maken er weer dankbaar gebruik van.

Het waaide te hard voor de vogels, want die waren stil, alleen de blauwe reiger liet zich zien.

De gemeente is druk aan het snoeien en maakt nieuwe laarzenpaden.

De rietsigaarhalmvlieg larve zit lekker warm binnen in zijn holletje.

Woensdag 31 januari `24

Een ochtend serenade

Ik begon mijn wandeling met de begroeting van een koppel nijlganzen, die werd overgedragen aan allerlei vogels waaronder een merel.

Het ritme werd aangegeven door de kleine bonte specht en werd afgesloten door een paar overvliegende ganzen.

Een prachtig concert op de vroege morgen, waarbij de fazant hoen ons uitzwaaide.

woensdag 6 maart 2024 wandelen met het IVN door het NAM-park

Gezien:

- Nestzwammen
- Gewone sleutelbloem
- Gele kornoelje
- Holwortel
- Maartsviooltje
- Lieve vrouw bedstro
- Boshyacint, wilde hyacint
- Wilde narcis
- Kleine maagdenpalm
- Kruipende smeerwortel
- Kerspruim
- Dotterbloem
- Kwel water

kwelwater

Dotterbloem

Geproefd en geroken:

- Meidoornknopjes, eerste blaadjes
- Armbloemig look, smaller blad als daslook. Armbloemig look groeit eerder dan daslook
- kraailook
- look zonder look
- daslok

Daslook

Gehoord:

- Witte reiger
- Specht

Kruipende smeerwortel

Look zonder look

Maartsviooltje

Lieve vrouwe bedstro

Wilde narcis

Rood kelkje

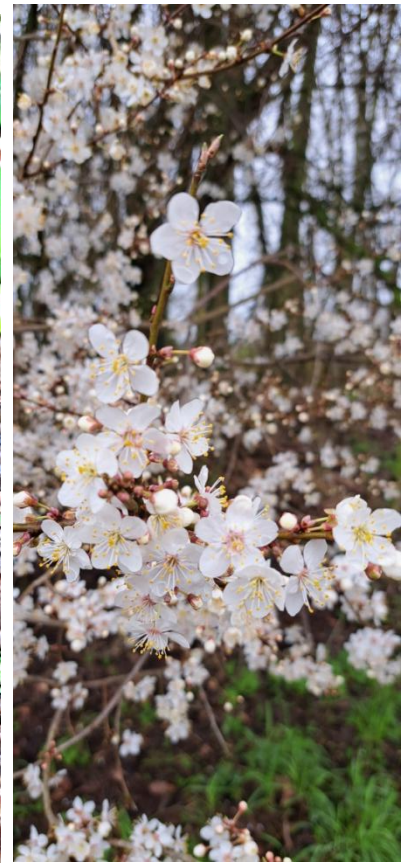

kraailook

Nestzwam

Bos hyacint, wilde hyacint

kerspruim

Holwortel

Gele kornoelje

Een kleine greep uit mijn waarnemingen:

Soortnaam	Bezoek 1 lente	Bezoek 2 zomer	Bezoek 3 nazomer/ herfst	Leuk weetje
Meidoorn	De bloeit in mei, of iets eerder.. Knopjes, bloemetjes geproefd. Eenstijlig, deze blaadjes lijken in geknipt. Hij houdt zijn doorns.	Blaadjes en groene besjes	Besjes worden eind zomer rood en hangen tot de winter.	Naaktbloemig, eerst bloemen dan blaadjes. Alles is eetbaar van de jonge blaadjes tot de bloemen en besjes.
Armbloemige Look	Groene smalle bladeren met witte bloemen	Driekantige stengel	Groene bladeren	Stinsenplant, ruikt naar ui.
Daslook	Heeft nog geen bloemen, pesto van gemaakt. Groeit onder de struiken, naast de gracht, in de schaduw	het bloeit en is minder lekker		Je ruikt het voordat je hem ziet, ruikt als verse knoflook. Lijkt op lelietje-van-dalen, maar die is giftig. Groeit vaak op dezelfde plekken, maar ruikt naar wasverzachter en komt later op dan daslook.
Look-zonder-look	Laag bij de grond, wat ronde bladeren. Witte bloemetjes	Knoflook luncht, geen familie van de ui	zaaddozen	De zaaddozen kun je gebruiken als mosterdzaden. Je kunt alles van de plant eten tot de winter. De bladeren zijn na de bloei minder lekker
Brandnetel	Klein en vol vitaminen die ze hebben opgespaard. Gezond	Hebben bloemtrossen	Zijn nog steeds te vinden, worden wat houterig.	Thee van gemaakt met de kinderen en pesto. Als je de bladeren in heet water legt verdwijnen de haartjes die ervoor zorgen dat je je brand.
Braam	Groene bladeren en bloemetjes. Blaadjes staan	De vruchten beginnen te groeien groen,	De vruchten zijn paars, zwart van kleur	Wat is zo groen als gras, wil als sneeuw en zwart

	verspreid langs de tak. Elk blad bestaat uit 5 kleinere blaadjes. De bloemen staan in trossen bij elkaar.	rood van kleur		als ebbenhout. Na een paar jaar wordt hij houterig.
Plukplaats	Veren gevonden		Veren gevonden en plukjes haar.	In de winter en zomer leek de plukplaats niet gebruikt.
Hondsdrif	Vierkante steel, paarse bloemen (lipbloemen), hij ruikt heel kruidig	Paarse bloemetjes, kruipende plant, (ook in mijn tuin),	Blijft groen	Je kunt het gebruiken voor jeuk en zwellingen. Ik heb het wel geproefd en thee en pesto van gemaakt.
watermunt	Komt snel op de lente. Het is er zomaar weer. Paarse bloementjes	Grote uitlopers, plant zich snel voort. Komen veel vlinders en bijen op af.	Ook al zie je het niet. Je ruikt het als je op de bodem loopt.	Thee van gemaakt. Wel een erg scherpe smaak. Je moet ervan houden.
Duindoorn	Gele bloementjes	Oranje besjes Geproefd, erg zuur, rijk aan vitamine c De vrouwelijke plant draagt de besjes.	Smalle, groen zilverkleurige blaadjes. Heeft wortelknolletjes die stikstof in de bodem brengen.	Als ik geprikt word door een duindoorn heb ik gelijk een ontsteking. Trekvogels eten de besjes voor extra energie.
Paardenbloem	Bloei met gele bloemen	pluisbollen	Als je de steel breekt zie je melksap.	Lange penwortel. Je kunt de paardenbloem helemaal eten, ik vind de bladeren bitter smaken, pesto van gemaakt
Smalle weegbree	Bloeit tot in de herfst.	Groene steel met donker bruine kop, bloeit met roomwitte bloementjes	Sterkte plant, kan er tegen als er op gestaan gelopen wordt.	Pesto van gemaakt. Helpt tegen jeuk, harde lange nerven
ree	Krab en veegplekken aan kleine boompjes.	Ligplaatsen waar ze s nachts liggen	Sporen gezien in de sneeuw	Ik heb ze het hele jaar gezien in het gebied waar weinig mensen komen Ik heb het idee dat ze daar veel zitten.

Dank- en nawoord:

Jeetje, wat ging dit jaar snel voorbij. Voordat ik het wist was het voorjaar voorbij en zaten we midden in de zomer. Een jaar vol verwondering, plezier, nieuwe mensen, nieuwe ervaringen en vooral erg leerzaam.

Ik moest mijn plek vinden bij mijn mede studenten. Ik voelde me erg onzeker, omdat ik niet echt een duidelijke interesse heb. Ik word gelukkig van de natuur en wat de natuur met mij doet. Elke 2 weken naar school en elke 2 weken een excursie vond ik erg interessant en intensief. Door de indeling van school en excursie konden we de theorie/ kennis gelijk toepassen. Voor mij was dat fijn. Ik leer door te doen en te zien en op deze manier werd het voor mij goed toepasbaar. Daardoor voelde ik me zekerder worden tijdens het jaar en merkte ik dat het voor mij als toekomstige gids gaat om de beleving en niet zozeer om de kennis. Als mensen tijdens mijn excursie verwonderd zijn, zich goed voelen, een schat hebben gezien of iets gevonden hebben, is het voor mij geslaagd.

Mijn respect voor alle mensen van het OT die steeds voor ons klaarstonden en voor hun grote inzet. De docenten die ze hebben gevonden, die ons op hun beurt ons weer inspireerden om met andere ogen te kijken naar de dingen die we zagen.

Ik heb erg veel geleerd en als ik eerlijk ben zal ik de komende jaren waarschijnlijk nog veel meer leren. Er zijn een heleboel zaadjes geplant en ik ga ervoor zorgen dat ze gaan groeien en bloeien.

Ik heb me aangemeld bij de werkgroep eten uit de natuur en op dit moment gaat mijn interesse daar het meeste naar uit. Thuis ben ik aan het koken en bakken met de (on)kruiden uit mijn eigen gebied.

Graag wil ik een aantal mensen bedanken die het voor mij mogelijk hebben gemaakt om deze opleiding te doen. Mijn gezin en familie voor alle avonden, zaterdagen en gemopper, dat ze me hebben moeten missen, maar ook voor hun aanmoediging. Mijn mentor Catharina die elke keer weer met mij mijn gebied inging en me alles wilde laten zien, ervaren en uitleggen. Oeghe en Bert Lesman die me de mogelijkheid hebben gegeven om hun gebied te betreden en hun tijd hebben vrijgemaakt voor mijn vragen.

En tot slot alles mensen van het OT: Geurt Verwey, Hiltje Kamminga, Peter Huizinga, Sieta Schuringa en Olaf van der Ende (ook voor de koekjes).

Bijlage 1 Interview Tiemen Baar

Interview met Tiemen Baar.

Tiemen Baar was vanaf het begin betrokken bij de aanleg van het NAM-park via de gemeente.

In 1978 kwam Tiemen te werken bij gemeente Oldehove als medewerker groenvoorziening.

In 1990 was er een herindeling van de gemeente en werd gemeente Oldehove gemeente Zuidhorn. In deze gemeente werd hij opzichter groenvoorziening en sportvelden. In 2000 was er weer een reorganisatie en werd het gemeente Westerkwartier, wat het vandaag de dag nog is.

Rond 1995 werd er begonnen met de aanleg voor het Nam park. Wethouder Riekus Hielema heeft er voor gevochten dat het een park werd met een visie. Bert ten Hoeve technisch medewerker groen, planontwikkeling ecologie heeft het groenbeheer geïntroduceerd. Ecologisch bureau Eco Plan heeft het plan mede ontwikkeld. Een natuurlijk plan moest het worden, hoe ga je van landbouw naar een groen park. Het paste niet in het Groningse landschap, er kwam glooiing in het landschap. Het Noorderriet, 6 hectare, bij Kommerzijl werd gekocht door de gemeente en een afscheiding van het NAM-park voor de inwoners van Kommerzijl.

De rest van de grond is in erfpacht van de boeren, 60 jaar in principe. Dan is de afspraak dat het in de oorspronkelijke staat teruggebracht moet worden. Maar dat ziet Tiemen niet zo gebeuren. Wat moet er dan met al deze natuur gebeuren?

Er is gestreden voor betonpaden door het park i.p.v. schelpenpaden. 80/90 hectare wordt vanaf het begin onderhouden door mensen van de sociale werkplaats. Er zijn bomen aangeplant en maaisel uit Drenthse A gebied werd uitgestrooid.

Tiemen is nu 2 jaar met pensioen. Sjoerd Geling gaat nu over het Nam park. In het gemeentehuis liggen ook alle plannen bv wat er geplant is.

Wat Tiemen is bijgebleven is dat hij veel is gevraagd om rondleidingen te geven. Een groot gedeelte van wat ze voor ogen hadden is gelukt.

Er zijn natuurlijk ook fouten gemaakt. Er was weinig ondersteuning qua onderhoud in het gebied. Ze moesten veel dingen zelf uitzoeken. Populieren naast het betonpad geplant, wat er voor zorgde dat de betonplaten omhoog kwamen.

De eerste jaren heeft hij veel energie gestoken in overleg met de boeren, waardoor er weinig tot geen problemen waren en als die er waren werden ze snel opgelost.

Op dit moment gaat het met het onderhoud niet zo goed. Incompetente mensen aan het roer, volgens Tiemen.

Bijlage 2 Interview Oeghe Lesman

Voor de geschiedenis van het gebied heb ik 1 van de boeren geïnterviewd
Gesprek met Oeghe Lesman, 1 juni 2023. Een van de eigenaren van een
gedeelte van de NAM. In zijn gebied ligt mijn observatiegebied en
onderzoeksgebied.

Rond 1460 is het gebied ingepolderd, de Waarddijk werd aangelegd door
monniken. Je had de Westerwaarddijk. Middenwaarddijk en
Oosterwaarddijk.

De boerderijen hadden heerden en de heerden die aan de dijk lagen werden
doorgetrokken en zo kregen de boeren er land bij.

Alle 3 hadden hun eigen rechtspraak d.m.v. een grietman. Bij toerbeurt van
een jaar werd een boer Grietman. De boeren verkochten de rechten om
Grietman te zijn aan rijke mensen, de adel. Zo kocht de rijke adel alle rechten
op.

Een smal strookland was van het vrouwen Kuzumerklooster.

Het Nam-park is nu van verschillende boeren. De grote boeren zijn Lesman,
Seitsma- Pol, Kloppenburg en de Groot.

De eerste laag zeeklei is 11 meter diep, dus een grondprofiel maken heeft
weinig zin, daarna komt een zandlaag.

Het is zware grond om te bewerken.

In 1994 was de eerste bekendmaking dat de Nam plannen had. In de
omgeving werd geprotesteerd, vooral in Kommerzijl waar actie 68 werd
opgericht. Dankzij hun protesten heeft de Nam het park aangelegd en extra
bij Kommerzijl een speeltuin.

In 1994 is de bouw ook begonnen van de installatie.

Het Nam-park is aangelegd door van der Lans en Park.

De grond wordt geleased door de NAM. De NAM kan het contract opzeggen,
maar de boer niet. Het contract wordt elk jaar stilzwijgend verlengd.

De afspraak is dat de grond weer in oude staat wordt opgeleverd, maar hoe
ze dat willen doen in de toekomst is niet duidelijk en hij moest toegeven dat
hij dat ook niet voor zich ziet.

Bijlage 3: Draaiboek 4^e mini excursie:

Waarom:

Mensen bewust maken van de veranderingen in hun leefomgeving door de loop der seizoenen. Ze mee te nemen met al hun zintuigen, zien, horen, tasten, ruiken en proeven. Mensen bewust maken dat ze zelf ook onderdeel zijn van het wereld ecosysteem en daar goed en respectvol mee om horen te gaan. Nieuwsgierigheid, verwondering, bewondering, waardering, betrokkenheid, bezorgdheid en actie.

Waarover:

We gaan op zoek naar zaden en vruchten die er nu te vinden zijn in het kleine stukje Nam gebied. Welke zaden kunnen we vinden? Wat zijn de verschillende manieren/ technieken van de zaden om zich te verspreiden? Tijdens de wandeling komen we langs bijenkasten, daar ga ik nog wat over vertellen.

Wie:

Deelnemers IVN natuurgidsenopleiding, Catharina (mentor), Nellie Ruiter.

Waar:

Nam locatie Grijskerk. <https://maps.app.goo.gl/uTHEgtQagTPsiuig6>

Wanneer:

14 oktober '23 12.10- 12.55 uur

Werving:

Via de uitnodiging, met alle informatie erop, bv geen kosten, laarzen en de tijd.

Wat neem ik mee:

EHBO, Boekje herken wie ik ben, zoekkaarten (Hoe heet die bladgal, hoe heet die berrplant, van wie zijn die sporen, hoe heet die paddenstoel, hoe heet die boomvrucht en loeppotjes.

Tijd:	Activiteit	Werkvorm	Benodigdheden
0-5 minuten	Start, welkom, introductie gebied	Monoloog	EHBO
5-10	orchidee	Onderzoeken, beleven	zoekkaarten
10-15	bijen	dialogoog	
20-25	Omgevallen boom	onderzoeken	
25-30	Beuk, afsluiting	Dialogoog, beleven, onderzoeken	Zoekkaarten, loeppotjes
Tijd over	Landschap in een lijstje	Onderzoeken, dialogoog	Schilderij framen

Ik heb 2x een verkenningsrondje gedaan in mijn gebied. Ik heb 2 interviews gehouden. 1 met Oeghe Lesman boer en Tiemen Baar gemeente opzichter. Allebei waren ze vanaf het begin betrokken bij de aanleg van het Nam park.

Station 1:

Start en welkom. Voorstellen wie ik ben, voorstellen Catharina mentor en Nellie Ruiter. Is er iemand BHV'er?

Rond 1460 ingepolderd, de Waarddijk aangelegd door de monniken, je kreeg toen de Westerwaarddijk, Middenwaarddijk en Oosterwaarddijk. Boeren kregen er land bij. Elk jaar werd een andere boer Grietman, rechterspraak, de adel kocht de rechten van Grietman op. Deze smalle strook was vroeger van het Kuzumer vrouwenklooster.

Dit gebied is nu in handen van 4 boeren, die hebben het land geleased aan de Nam, die hebben 60 jaar erfpacht afgesproken. Het land moet na die tijd in oude staat worden teruggekeerd.

Zeeklei 11 meter diep. Het heeft geen zin om grondmonster te maken. Bij de aanleg is maaisel van de Drentsche A gebruikt.

Station 2:

Ik wil met jullie onderzoeken welke zaden en vruchten we kunnen vinden en welke manieren van verspreiding we kunnen vinden.

Brede wespenorchidee. Vrucht gaat met 6 lengtespletten open, waarna de wind de stoffijne zaden meeneemt. Tijdens de wandeling mogen jullie verschillende zaden zoeken en wat je mee kan nemen, mag je meenemen.

Station 3:

Bijenkasten. De bijen zorgen voor de bestuiving van bomen en struiken met vruchten, bv de meidoorn en sleedoorn. Maar dat niet alleen 75% van onze

gewassen wordt bestoven door insecten, 85% van de wilde planten wordt bestoven door bijen.

Bijen een indicator hoe het gaat met ons ecosysteem.

Bijensterfte meerdere oorzaken:

- Pesticiden
- Varroamijt, parasiet uit Azië, die ziekteverwekkers overbrengt.
- Verstedelijking

Station 4:

Omgevallen boom, de 1 zijn dood is de ander zijn brood en leven.

In het voorjaar bij de wortels een nestje van het Winterkoninkje ontdekt samen met Catharina. Meerdere gaten door verschillende dieren gebruikt.

Station 5:

Beukenboom. Familie van de napjesdragersfamilie. Het napje beschermt de vrucht, bv beukennootje, eikel, kastanje. Je kunt beukennootjes eten ze bevatten calcium, ijzer en vitamine B6 en vitamine C, goede vetten en zitten vol plantaardige eiwitten.

Bevatten ook blauwzuur, dit verdwijnt als je het nootje verwamt.

Weetje blaadjes ook eetbaar, ze smaken zelfs naar beukennootjes, alleen moet je ze dan in de lente eten en niet nu. Ontstekingsremmend en bevorderen spijsvertering.

Wat hebben jullie gevonden?? Manieren van verspreiding??

Waarom heb ik gekozen voor dit gebied. Dit gebied brengt ontspanning, vreugde, leven en voedsel. Het wordt door verschillende partijen gebruikt, de dieren, de wandelaar, natuurliefhebber, de boer, Nam, fietser enz.

Zelf vind ik het mooi om te zien hoe het seizoen de natuur verandert, elk seizoen heeft zijn schoonheid. Ik vind het fijn om op ontdekking te gaan.

Verschillende vruchten en zaden die je kunt eten.

Of dit gebied duurzaam is??? Als het na 60 jaar wordt omgeploegd tot boerenland?? Zelf neem ik een plastic zak mee en ruim onderweg de rommel op.

Tijd over dan heb ik fotolijstjes en maak ik groepjes en mogen ze hun eigen perfecte schilderij opzoeken in de natuur. Welk frame past bij jou?

Evaluatie:

Een half uur is echt kort. Ik was van tevoren zenuwachtig, alleen dat viel al snel weg. Door het half uur had ik een gevoel van tijdsdruk. Grappig dat als je met een ander meeloopt een half uur langer lijkt dan als je zelf een excursie doet.

Ik vond het wel goed gaan, de deelnemers zijn druk aan het zoeken geweest en de sfeer was ontspannen, het weer werkte gelukkig ook mee. Ik was wel

tevreden. De volgende keer minder vertellen in zo'n korte tijd. En de opdracht kijken door een schilderij frame heb ik niet kunnen doen. Potjes waren een succes. De zoekkaarten hadden we te weinig tijd voor om daar echt wat mee te doen. Een belevingsexcursie is wel mijn manier van excursies geven.

Ik ben vergeten te vragen wie er BHV'er is.

Feedback:

Je hebt een heldere stem en staat echt voor de groep. Je zei van te voren dat je zenuwachtig was. Daar heb ik niets van gemerkt.

Heerlijk om door het gebied te struinen op zoek naar zaden. Leuk om te doen en je nam goed de leiding. Je hield de tijd goed in de gaten, ook van belang.

Je weet veel van het gebied leuk om te horen hoe het vroeger was en wat het idee voor het gebied is. Uitstapje vogelnestjes heel illustratief voor hoe het werkt in de natuur. Kortom goed gedaan. 1 tip iets langer stilstaan bij de verschillende soorten zaden en hun wijze van verspreiding had ik leuk gevonden. Maar daar hadden we geen tijd meer voor.

Groetjes en tot woensdag, Esther van Barneveld

Feedback Catharina 14-10-'23

- Duidelijke stem
- Duidelijke uitleg
- Goede locatie, genoeg te zien en te vertellen.
 - Ook valkuil- veel om over te vertellen.
- De tijd, half uur, is ook erg kort
 - Mensen er goed bij betrokken, door ze zelf zaden en vruchten te laten zoeken.
 - In elk seizoen is er genoeg te zien en te vertellen (wel het juiste gebied!)
- Omdat het kort is beknopt houden, kort over het gebied zijn.
- Minder ruimte geven om vragen te stellen, omdat er weinig tijd is
- Grote lijnen i.p.v. details
- Enkele details zijn natuurlijk geweldig, zoals het nestje van het winterkoninkje en de groei/ bloei/ zaden van de wespenorchis en de rietsigaar halmvlieglarve.

Kortom: mooi rondje, genoeg te beleven en te zoeken super gedaan.
Superleuke excursie

Feedback Nellie Ruiter

- Inspirerend
- Leerzaam
- Je zag nu dingen waar je anders zo voorbij loopt
- Ik vind het fijn dat mensen zijn die dit doen. Zo blijft de natuur in stand. Jullie hebben liefde voor natuur en jullie geven die zo door.
- Doordat jullie dat doen word ik bewuster van de natuur
- Ik kwam er achter dat er bv bijen zijn en dat wist ik helemaal niet, terwijl ik hier al lang kom.

Hee Esther

Je bent toch af en toe een heerlijke dromer of ben je gewoon overgeconcentreerd?

Hoe dan ook, dit zijn mijn opmerkingen. Rijp en groen door elkaar. Ik vond het in ieder geval een erg leuke ochtend.

—

Een goede intro over de plek, het gebied, de historie en wat we gingen doen. Verwachtingsmanagement schijnt dat te heten.

Blijf bij het grote verhaal, dan raken de mensen de draad nooit / niet kwijt. Wees zuinig met details. Een anekdote doet het vaak wel goed. Geef bij moeilijke onderwerpen (politiek / stikstof / de wolf) alleen feiten en laat je nooit verleiden tot meningen en discussies. Is vaak voor niemand leuk.

Het uitleggen van de zaden van orchidee vond ik leuk. Je doet het voor en je ziet het in het echt ipv een droog stuk verhaal.

Ons laten zoeken naar zaden was een heel goed plan. Je maakt de deelnemers actief en we keken met heel andere ogen naar jouw gebied. Je ziet echt veel meer.

Het kort bezoeken van de omgevallen boom met vogelnesten was een leuke onderbreking met de boodschap de natuur toch veel met rust te laten.

Bij het inleveren van de zaden op het witte stuk papier, schrok ik zelf van de diversiteit. Bij meer tijd had je vast ook allerlei zaden (en bloemen) samen gedetermineerd, denk ik.

Je vertelt goed en duidelijk. Je trekt ook op een mooie en natuurlijke de aandacht.

Wees over de hele linie nog rustiger. Dat is voor iedereen nog leuker en zeker voor jou zelf. Dan geniet je zelf ook meer!

Mocht je vragen hebben, gewoon stellen.

Leg niet de nadruk op een paar negatieve dingen, over de hele linie ging het gewoon erg goed.

Je enthousiasme is ook een extra punt. Slaat vaak over op de groep.

Peter

Bronnen:

Wikipedia

Tiemen Baar, gemeente Westerkwartier

Oeghe Lesman, boer NAM-park

Sjoerd Geelink, gemeente Westerkwartier

Catharina Arkema, mentor IVN